

Tiden då diktare var furstar

Hardings presentation av den brittiska romantikens tre stora skaldar är välgörande oironisk, menar Björn Håkanson.

Efter Johannes Edfelts död är Gunnar Harding vår viktigaste översättare av 1900-talspoesi (i konkurrens med Lasse Söderberg). Det är framför allt modernismen han introducerat: amerikansk undergroundpoesi och rysk futurism, anglo-amerikansk imagism och fransk surrealism, för att inte tala om en lång rad 1900-talspoeter som inte så lätt låter sig fångas i gängse ism-burar.

Poesi

Gunnar Harding
En katedral av färgat glas.
Shelley, Byron, Keats och deras epok
Öv: Gunnar Harding
och Ingrid Ingemark
Gedins, 1997

Nu överraskar han med en drygt 300-sidig volym med fokus i tidigt 1800-tal, långt före modernismen: *En katedral av färgat glas*. Ämnet är den engelska romantikens tre största poeter, Shelley, Byron och Keats. Fast egentligen är det inte så överraskande. Modernismen vidareför romantikens individualistiska protest mot det borgerliga samhällets värnande av Familj, Stat, Nyttja och Kapital. Dessutom har Harding alltid i sina presentationer av det moderna understrukt traditionens betydelse. Så när han nu sökt sig tillbaka i tiden är det snarast fråga om ett återvändande till rötterna – både hans egna och den moderna poesins.

Biografier fångslar

Den långa inledningssän innehåller emellertid mycket litet av tekniska eller litteraturvetenskapliga resonemang. Det är framför allt de tre poeternas biografier som fångslat honom – och med all rätt.

Alla tre levde hårt, drabbades av sjukdomar och privata besvärligheter och dog unga i mer eller mindre frivilligt exil.

Ta Lord Byron (1788–1824). Det var han som efter publiceringen av *Childe Harold's Pilgrimage* vid 24 års ålder vaknade en morgon och fann sig berömd. Årtalet var 1812, platsen London. Rik, vacker, intelligent, elak, slagfärdig och begiven på vackra kvinnor hade hans berömmelse snart övergått i herostratisk ryktbarhet. Det skvallrades om den högtåttade överhusledamotens amoraliska leverne. Hade han inte sin halvsyster till älskarinna och fick en dotter med henne? Var han inte både bisexuell och sodomitisk?

Kanske för att freda sig mot skvallret gifte han sig med en garanterat sedesam kvinna, som enligt en av hans älskarinnor "punktligt gick i kyrkan, förstod sig på statistik och hade ful figur". Det där med statistiken var antagligen värst. Smekmånaden lär hursomhelst inte ha varit många dagar gammal förrän Byron mitt i natten uttråkad satte sig upp i sängen och utropade: "Herre Gud, jag måste vara i Helvetet!" Inom kort blev det skilsmässa, och våren 1816 lämnade Byron England för alltid i en kaross, som var en exakt kopia av Napoleon den stores. Så reser en diktarfurste som vet sitt värde.

Mötte Shelley i Genève

Den sommaren, i Genève, möttes Byron och Percy Bysshe Shelley (1792–1822) för första gången, och tyckte uppstod. Shelley var fyra år yngre men redan en erfaren utmanare av det bestående. Han hade relegerats från Oxford efter att tillsammans med en kamrat ha låtit trycka en skrift, *Ateismens nödvändighet*. Sen hade han enleverat en 16-årig kaféägares dotter, gift sig och fått barn med henne, men efter tre år övergivit henne för en ny 16-åring, som också hon enleverades. Det var Mary Godwin, dottern till den berömda kvinnosaksvinnan Mary Wollstonecraft och upplysningsfilosofen William Godwin,

som senare under namnet Mary Shelley skrev originalromanen om Frankensteins monster.

Det låter kanske som om Shelley var en amoralisk skurk, men i själva verket var han en ovanligt konsekvent fritänkare och idealist, som i svärfar Godwins anda ville upprätta ett samhälle utan Gud, regering, bördsskillnader, fängelser och pengar, där alla osjälviskt arbetade för sin egen och andras lycka. Kunde Shelley rå för att samhället ännu inte uppfyllde hans krav?

John Keats (1795–1821) var annorlunda, fattig, blyg och renhjärtad, utan samhällsreformatoriska idéer men hängiven Poesin och

Det Sköna. När han dog i tbc bara 26 år gammal i Rom var han den minst kände av de tre poeterna, i dag värderas han ofta högst. Byrons dragningskraft avtog däremot redan efter några decennier. Hans kvicka och händelserika versberättelser utkonkurrerades helt enkelt av 1800-talets segrande litterära genre, den borgerliga romanen. I dag läser ingen hans *Don Juan*, medan Shelleys *Ode till västanvinden* eller Keats *Ode till en grekisk urna* tillhör det oomstridda toppskiktet i världslitteraturens kanon.

Dessa oden ingår förstås i det generösa urval av de tre mästarnas dikter som Gunnar Harding bjuder på, med rim och allt. Som man kan förvänta av högroantisk poesi är dikterna både vackra, känslolastarka och formfulländade på ett sätt som här i landet inte förekommit sen Frödings och Karlfeldts dagar. Därför är det med uppriktigt beundran jag konstaterar hur smidigt Hardings rimmade verser flyter och med vilken oironisk inlevelse han förmår återskapa det högsända emotionella klimatet och den sköna språkmusiken. Låt mig illustrera med en strof ur Shelleys klagosång över den vackra Adonais:

Han vaknar aldrig mer, o,
aldrig mer! –
Den vita dödens skuggor
ser vi skrida
Igenom skymningskammaren, vi ser
Förrutnelsen helt tyst
vid dörren bida
Sin tid, att snart få vila
vid hans sida.
En evig hunger, ändå, nästan öm,
Som drojde hon att med
sin makt förvrida
Så sköna anletsdrag. Tyst som
en dröm
Brer natten täcket ut över hans
djupa sömn.

Men också litterära romantiker har ett privatliv, får barn, skriver brev, blir förbannade över taskiga recen-

sioner och super till med goda vänner. Det som borde göra Gunnar Hardings bok till en läsupplevelse för många fler än poesins konnässörer är att dikturvalet kompletteras med ett urval texter av stort kulturhistoriskt och personhistoriskt intresse: brev, artiklar, dagböcker och utdrag ur tillbakablickande vänners självbiografiska anteckningar. (Prosan i huvudsak översatt av Ingrid Ingemark.)

Som underhållare tar Byron priset. Respektlöst, ohämmat och oerhört livfullt rapporterar han hem till England, bland annat (med betydande självironi) om sina kvinnohistorier.

Det gör bilden av de tre poeterna mer levande och nyanserad och får dem att framträda tydligare mot sin tidsbakgrund. Delar av Mary Shelleys berättelse om makens liv och verk finns med liksom vännen E J Trelawns *Hågkomster* och poeten och samhällskritikern Leigh Hunts mycket underhållande beskrivning av den tvååriga fängelsevistelse, som drabbade honom sen han i alltför uppriktiga ordalag smådat prinsregenten. Domstolen tog ingen hänsyn till att han hade rätt i sak. (Både Shelley och Keats umgicks i hans gästfria hem.)

Fascinerande brevväxling

Allra mest fascinerar breven. De tre poeterna är lysande brevskrivare, både när de fördjupar sig i estetiska eller existentiella frågor och när de tecknar scener ur sitt vardagsliv. Men som underhållare tar Byron priset. Respektlöst, ohämmat, humoristiskt och oerhört livfullt rapporterar han hem till England, bland annat (med betydande självironi) om sina kvinnohistorier. En verklig pärla är brevet till John Murray om den temperamentsfulla älskarinnan av folket, Margarita Cogni. Hon är analfabet men utrustad med ett furstligt självförtroende. Genom sina burdusa härskarlar och magnifika vredesutbrott tar hon snart kommandot över Byrons tjänarstab och terroriserar även Byron själv med kravet på att bli betraktad som *prima inter pares* bland hans älskarinnor.

Byron roas av hennes vildhet och låter henne hållas, tills hon vid ett tillfälle sårar honom i tummen med en kniv. Då först äker hon ut ur det venetianska palats där han inhytt sig med tjänarna och sitt menagesig, som enligt Shelley bestod av "tio hästar, åtta jättestora hundar, tre apor, fem kattor, en örn, en kråka och en falk; alla utom hästarna gick fritt omkring i huset; ja, och så glömmar jag att jag mötte fem påfåglar, ett par pärlhöns och en egyptisk trana på trappan".

Byron fick en stilenlig död som hjälpte i det grekiska frihetskriget mot turkarna (även om han inte dog i strid). Shelley drunknade – också stilenligt – efter en alltför vågad segeltur utanför den italienska kusten.

BJÖRN HÅKANSON

Utkonkurrerad. Byrons väldiga versepos *Don Juan* står oläst i hyllorna, medan Keats blivit världslitteratur.

